

Architectuurkritiek volgens De Morgen

Het Gentse stadsmagazine Zone 09 organiseerde in juni j.l. een enquête naar het lelijkste gebouw van Gent. De Gentenaars kozen voor het Belgacom gebouw aan de Reep, de zwaarste visuele vervuiling aan de Gentse skyline. In het verlengde hiervan koos de redactie van De Morgen om bij de Vlamingen te peilen naar het meest lelijke gedrocht neergepoot op Vlaamse bodem. Om het geheel te kaderen werd een reeks gestart "Lelijk Vlaanderen" met Filip Canfyn als gastauteur. Gedurende acht weken kreeg hij de kans om zijn gal te spuwen met een kleurrijk taalgebruik. Onder elk artikel staat een oproep "Wat bazelt deze man". Het is meer dan gebazel, het is een watterval die elke zaterdag wordt uitgespuwd over de lezers. Het heeft niet veel met journalistiek te maken maar meer met aanstellerij.

Het begon reeds in het eerste artikel (DM 9 juli) met een regelrechte aanval op het project Hollainhof van de architecten Neutelings-Riedijk. Er staan in Gent veel meer gebouwen waar men zijn pijlen kan op afvuren. Waarom kiest hij niet de glastempel, het Administratief gebouw aan het Zuid of het Ministerie van Financiën, een gedrocht dat gelukkig verstopt zit achter de Savaanstraat. Dit zijn de misbaksels van Gent, niet de Hollainhof. Wat boven de middelmaat uitsteekt moet worden afgeschoten, dit lijkt wel de leuze van Canfyn.

In het artikel over het nieuw Justitiegebouw in Kortrijk (DM 30 juli) gaat Canfyn echt uit de bocht. Van een auteur wordt toch verwacht dat hij zich goed documenteert voor hij begint te schrijven om alzo fouten en grove onjuistheden te vermijden. Dat De Morgen die zo "gebeten is om te weten" een dergelijk niveau van journalistiek op de lezer loslaat is ondermaats en onvoorstelbaar. Het gaat niet om en "vrije tribune" maar om een "journalistieke" reeks artikelen! Stellen dat de nieuwbouw "een cadeautje is van en voor Stefaan De Clerck, toen minister van Justitie, nu burgemeester van Kortrijk" is onjuist. Toen hij minster werd lag een bouwklaar project op tafel van de Regie der Gebouwen, een ontwerp van architect Alain Bossuyt uit Roeselare. Wie kreeg in het verleden opdrachten van de Regie der Gebouwen, niet de coryfeeën zoals de auteur laat vermoeden maar architecten die directe banden hadden met politieke partijen of omwille van levensbeschouwelijke strekkingen. De grijze middelmaat kwam aan de bak en niet de talentvolle architecten. Het ontwerp van Bossuyt was een monumentaal, opzichtig gebouw buiten elke proporties voor een provinciestad als Kortrijk. Een justitiegebouw met een "salle des pas perdus", een nutteloze ruimte met een hoogte van verschillende bouwlagen. Oude koek in een pseudo modern kleedje, een ontwerp dat bol stond van pompeuze ambitie. De Clerck besepte dat hij dit aan zijn stad niet kon aandoen en hij heeft toen de politieke moed gehad om het ontwerp naar de vuilbak te verwijzen. De architect moest zijn huiswerk opnieuw maken. Om te redden wat te redden viel kwam architect Stéphane Beel, een architect die toen reeds een aantal onderscheidingen

had gekregen, in het verhaal. Het was een reddingsoperatie, een bewuste keuze om het project ingrijpend te verbeteren. Indien de Regie der Gebouwen een beter beleid van architectenkeuze zou hebben was deze reddingsoperatie niet nodig geweest. Meer nog, politici drongen architecten op aan de Regie! Mijnheer Canfyn, welke politicus zou de moed hebben gehad zoals De Clerck om te eisen dat een architect zijn huiswerk opnieuw gaat maken? Uw opmerkingen betreffende de inplanting houden ook geen steek, de nieuwbouw ligt op 150 meters van het oude gerechtsgebouw, wat optimaal is voor de werking. De nieuwbouw sluit aan bij de nieuwe westelijke ring die nu wordt gerealiseerd, het is een stedenbouwkundig correcte keuze. Ik denk dat Canfyn het gebouw in Kortrijk niet eens heeft gezien. Hij spreekt van "streven naar uiterste transparantie". Enkel de voorgevel is een groot glasvlak, in de andere gevelvlakken is massaal baksteen gebruikt. Kijk even in de catalogus van de baksteenfabrikant Wienerberger! De lezer denkt dat het gaat om een volledig glazen doos, een immense aquarium. Er staan in Vlaanderen honderden gebouwen waar veel meer glas werd aangewend. Ga even naar Brussel kijken, Koning Albert II laan met de glazen dozen van de Vlaamse Gemeenschap. Het verhaal dat glas de transparantie moet symboliseren van de justitie is een druksel van Canfyn. Glas is een eeuwenoud en hedendaags materiaal dat architecten in hun gamma van materiaalkeuze hebben. Canfyn wil de lezer doen geloven dat Beel vals speelt, meer nog, hij beticht de architect van volksverachting. Dergelijke taal kan gewoon niet!

Het eindresultaat in Kortrijk is een gebouw met een beheerste verschijning, geen pompeus gebaar om als een exhibitionist te staan pronken. Geef mij maar een dergelijke architectuur, liever dan bijvoorbeeld het Jet Center op het einde van de autosnelweg in Oostende, een opzichtige geste om te tonen welke registers een ontwerper allemaal kan open trekken om op te vallen. Mijn affiniteit gaat niet naar pretentieve constructies die om aandacht smeken. Dient architectuur hiervoor? Mag een gebouw vandaag geen terughoudende ambitie hebben, moeten het allemaal schreeuwers zijn zoals Graaf Lippens wil voor zijn Kursaal in Knokke?

Compleet onbeschoft wordt Canfyn wanneer hij dit project bestempelt als "een misdaad tegen de menselijkheid". Beseft hij wel wat deze woorden inhouden? Dat het nieuw Justitiegebouw niet een hoogtepunt is van de hedendaagse architectuur in Vlaanderen is een realiteit. Beel zal de laatste zijn om te beweren dat het zijn beste werk is, het blijft een project waar het compromis een belangrijke factor is geweest. En stellen dat deze realisatie in de hemel werd geprezen, kom zeg, het gebouw werd niet eens weerhouden voor het Jaarboek Architectuur Vlaanderen, een overzicht van de meest markante gebouwen. Vermoedelijk zal Canfyn ook tegen deze publicaties zijn! Het artikel ademt veeleer onkunde en frustraties uit, een afrekening om een of andere reden. Het is wild rond zich heen trappen met een gemis aan dossierkennis. Canfyn kan gerust

voor dit artikel de titel krijgen van "scheven journalist". Hij is niets eens journalist!

Om even bij de Justitiegebouwen te blijven. Dat er voor de twee nieuwe Justitiegebouwen in Antwerpen en Gent een wedstrijd werd georganiseerd is de verdienste geweest van Stefaan De Clerck toen hij minister was van Justitie. Had hij zijn nek niet uitgestoken dan was Antwerpen naar Michel Jaspers gegaan en Gent naar Dirk Bontinck of de Groep Planning, afhankelijk van het lobbywerk! De laatste tien jaar is er gelukkig veel veranderd in Vlaanderen ook met de aanstelling van bOb Van Reeth als eerste Vlaamse Bouwmeester, dank zij de inzet van Wivina Demeester. Eindelijk zijn wij in een fase van depolitisering gekomen. Gelukkig maar!

Dat Canfyn het Markiesgebouw met de grond gelijk maakt en zelfs voorstelt om dit pretentius gedrocht te slopen, daarin kan wel iedereen hem volgen. Reeds in 1986 publiceerde ik een uitvoerige kritiek op dit project, nog voor de eerste steen werd gelegd. Dit gebouw met een pseudo gotische gevel hebben wij te danken aan onze eerste minister president van Vlaanderen Gaston Geens. Wie ooit een doctoraat zal maken over het bouwbeleid van de eerste Vlaamse regering, als je van een beleid kan spreken, zal ongetwijfeld een gevoelig dossier in handen krijgen. Een zaak is zeker, met kritiek leveren op dit bouwproject verdiende ik geen geld, wel de firma Potteau-Labo uit Heule en de Heer Canfyn die toen werkzaam was voor dit bedrijf.

In een kleurrijk taalgebruik fulmineert Canfyn tegen de Vlaamse lelijkheid die ons overspoelt. Veel lelijkheid heeft te maken met een teveel aan geld en te weinig aan cultuur. Men kan zich blijven ergeren aan fermettes of aan Spaanse villa's gedropt op Vlaams akkerland. En wie krijgt hiervoor de volle lading? De architect. Projectontwikkelaars lachen met architecten, zij betekenen een meerkost en velen moeten enkel de handtekening hebben van de architect om dat om het even wat te bouwen. Dat velen zich lenen tot het leveren van een handtekening is een realiteit. Het is niet omdat een handtekening onder een bouwaanvraag staat of moet staan dat het resultaat architectuur is. Het meeste wat wordt opgetrokken zijn bouwsels, constructies die bouwtechnisch blijven staan. Het is een economie van produceren van m² en m³ ruimte, meer vragen worden er niet gesteld. Het zijn juist deze constructies die direct een bouwaanvraag krijgen van de administratie, een architect die iets buiten het banale wil gaan krijgt meestal het deksel op zijn of haar neus, met als resultaat een weigering van de aanvraag wat resulteert in lange procedures. Dit zou echt een interessant thema zijn voor een artikelen reeks!

Het is natuurlijk hype en trendy om over de slechte zaken te schrijven. Gal uitspuwen is eenvoudiger dan op zoek te gaan naar interessante voorbeelden. En die zijn er! Een bedrijfsgebouw in de Gentse haven van architect Wim Goes, een sportschuur in Eeklo van UR Architecten, het ModeMuseum in Antwerpen van Marie-José Van Hee . Stuk voor stuk

interessante gebouwen. Er zijn nog veel meer zaken om op te sommen. Of het Concertgebouw in Brugge van Robbrecht & Daem, een gebouw dat behoort tot de Europese top. Een gebouw dat met haar rode terracotta bekleding zich aanpast aan de textuur van Brugge. Om dan nog niet te hebben over de schitterende akoestiek van de grote zaal, de beste zaal in België en veel beter dan de nieuwe Casa da Musica van OMA in Porto. Op dergelijke creaties mogen wij trots zijn. Ik stel voor dat de heer Canfyn even de inzendingen van de wedstrijd voor Brugge gaat bestuderen. Dan zal hij moeten vaststellen dat het beste project heeft gewonnen en dat dit geen politieke keuze is geweest. In de jaren '80 wist men op voorhand wie een dergelijke opdracht zou krijgen in Brugge. Hierbij moet ik geen namen noemen! Veel voorstellen zouden een ramp zijn geweest op deze plaats, inclusief het voorstel van de Groep Planning waarvan men toch niet kan stellen dat zij Brugge niet kennen. Waar Robbrecht & Daem aan het Putje een klein stedelijk plein hebben gemaakt voorzag Planning een gesloten doos voor de kleine concertzaal. Ik wil hiermee enkel stellen dat elk bureau ook een minder geslaagd project kan afleveren, het gaat er niet om een bureau aan te vallen. Maar ik wil wel een paard een paard noemen en er niet van beschuldigd te worden architectuurkritiek te beoefenen die geen enkel realiteitsdimensie zou bezitten. Niet alle projecten van Beel of Robbrecht & Daem of andere "coryfeeën", om de woorden van Canfyn te gebruiken zijn evenwaardig. Zoals U weet moet een architect laveren tussen de vele opgelegde randvoorwaarden, normen, brandweervoorschriften en nog een pak andere beperkingen. Iets realiseren vraagt een grote inzet van de architect en de opdrachtgever. Zelfs al neemt de opdrachtgever niet zijn verantwoordelijkheid, het falen wordt steeds in de schoenen van de architect geschoven.

In zijn laatste bijdrage (DM 13 augustus) komt het over dat Canfyn de redder is van de architectuurkritiek in Vlaanderen. De man die het aandurft heilige huisjes te slopen in De Morgen. In Vlaanderen zijn er weinigen die de kans krijgen om commentaar te geven op het architectuurgebeuren in dag- en weekbladen. Koen van Synghel in De Standaard heeft op een meer intelligente wijze vaak de vinger op de open wonde gelegd wat hem niet in dank wordt afgenomen. In de loop der jaren heb ik de pen genomen om in Knack een aantal bouwsels fel te bekritisieren, maar ook om de kwalitatieve aspecten van andere gebouwen te benadrukken. Ik heb gekozen om projecten die boven de grijze middelmaat uitsteken, zelfs gebouwen die op internationaal niveau mogen worden getoond, te bespreken voor weekbladen en vaktijdschriften in binnen en buitenland. Vlaanderen bezit talentvolle ontwerpers maar ondertussen blijft men ook rotzooi produceren. Het gezeur over het Lelijk Vlaanderen moet in evenwicht staan met informatie over welke bijzondere en waardevolle toevoegingen zijn aan ons patrimonium.

Architect Marc Dubois

